

* * * * *

CAROLE M. CUSACK, *Invented Religions: Imagination, Fiction and Faith*, Ashgate New Religions Series, Ashgate, Farnham, 2010. 179 sider, £50.

Den australske religionshistoriker Carole M. Cusack har de seneste år suppleret sit oprindelige virkefelt, hedensk og kristen religionshistorie i Europas tidlige middelalder, med forskning i alternativ samtidsreligion. Hun har publiceret om mormoner, Scientology og forskellige grene af den nyhedenske bevægelse, navnlig keltisk inspireret 'rekonstruktionisme' og gudindedyrkelse, der påberåber kontinuitet tilbage til prækristen tid.

Invented Religions: Imagination, Fiction and Faith er Cusacks første monografi om nutidige religioner, og bogen hører hjemme i et nyt og voksende felt, der udforsker

vekselvirkningen mellem religion og populærkultur i det senmoderne samfund. Vigtige publikationer inden for feltet omfatter Christopher Partridge, *The Re-enchantment of the West* (2 Vol, 2004/2005); Adam Possamai, *Religion and Popular Culture* (2005); og Adam Possamai (red.), *Handbook of Hyper-real Religions* (udkommer 2011).

I modsætning til de ovennævnte værker forsøger Cusack ikke at tackle hele feltet 'religion og populærkultur', men koncentrerer sig om seks velafgrænsede bevægelser, Discordianism (grundlagt 1957), The Church of All Worlds (grundlagt 1962) og The Church of the SubGenius (grundlagt 1979), samt jediismen, matrixismen og The Church of the Flying Spaghetti Monster, der alle er opstået i det 21. århundrede. Alle seks (overvejende amerikanske) bevægelser kategoriseres som "invented religions" ('opfundne religioner'). En opfundet religion betegner i denne sammenhæng ikke enhver religion, der i objektiv forstand er resultat af menneskelig opfindsomhed, idet en sådan kategori ville omfatte alle religioner. Cusack anvender termen i den snævre betydning af en religion, der vedkender sig og eventuelt ligefrem udstiller sin opfundne karakter (1).

Bogens første kapitel, *The Contemporary Context of Invented Religions*, udgør den teoretiske introduktion. Cusack giver her et godt rids af religioners sociologiske vilkår i det 20. og 21. århundrede og forbinder overbevisende fremkomsten af opfundne religioner med sociale forandringer i form af sekularisering (forstået som forandring, ikke forfald), individualisering og opkomsten af populærkultur, navnlig science fiction, som meningsbærer og potentiel livsstilsramme.

Hoveddelen af bogen udgøres af tre kapitler om opfundne religioner fra midten af det 20. århundrede. Væsentligst er kapitlerne om Discordianism og The Church of the SubGenius, der her for første gang underkastes solid akademisk beskrivelse. Det er på høje tid givet bevægelsernes alder, størrelse (der er fx angiveligt omkring 10.000 subgenii) og brede indflydelse i den alternative undergrund. Ifølge Cusack gør begge grupper brug af science fiction, konspirationsteorier, beat-inspireret zen, miljøbevidsthed, antiforbrugerskisme, anarkisme og en stor grad af absurd og satirisk humor. Det sidste er i høj grad tilfældet. Man klukler sig igennem kapitlerne, ikke mindst beskrivelsen af The Church of the SubGenius' kosmologi: subgeniierne nedstammer fra yetierne og følger den fiktive, piberygende profet J.R. "Bob" Dobbs, som har modtaget 'kommunikationer' fra Jehova-1. På særlige helligdage fejres St. Monty Python og St. Cthulhu. Grundlæggerne af Discordianism og The Church of the SubGenius har begge udgivet zine-agtige, ironiske 'helligtekster' med titler som *Principia Discordia* og *Revelation X: The 'Bob' Apocryphon*, og er i den forstand tydeligt opfundne.

Det opfundne træk ved The Church of All Worlds består i bevægelsens oprindelige inspiration fra Robert Heinleins science fiction-roman *Stranger in a Strange Land* (1961). Kirkens navn og en del af dens ritualer og terminologi er fortsat baseret på Heinleins bog, og det samme gælder praktiseringen af polyamori, dvs. flere samtidige kærlighedsforhold. Ret tidligt i bevægelsens historie optog The Church of All Worlds dog også elementer fra Wicca, begyndte at identificere sig som hedensk (Pagan) og blev et vigtigt samlingspunkt for den amerikanske nyhedningebevægelse overhovedet.

Cusack behandler desuden kort tre opfundne religioner fra det 21. århundrede. Det drejer sig om jediisme, som er baseret på George Lucas' *Star Wars* film, matrixisme, der bygger på Wachowsky-brødrenes *Matrix*-trilogi (tilsat Bahá'í), samt Bobby Hendersons Intelligent Design-parodi The Church of the Flying Spaghetti Monster.

En af styrkerne ved bogen er Cusacks detaljerede dokumentation af de tre tidlige bevægelers opståen og formative periode. Hun viser her, hvordan lederne gradvist blev overbevist om, at den bevægelse, de i spøg stiftede, rummede større værdi og sandhed, end de først troede. Til gengæld levnes den nyere historie mindre plads, og perspektivet begrænses generelt til lederne på bekostning af tilhængerne. Det nævnes, at Discordianism, The Church of the SubGenius og The Church of All Worlds stadigvæk eksisterer, og at de to første har profiteret stærkt af internettet og oplever fortsat vækst. Men ikke en eneste gang kommer et almindeligt medlem til orde. Vi får derfor ikke meget at vide om, hvad almindelige medlemmer mener, tror og foretager sig.

Bogens hovedanliggende er at argumentere for, at selv om de behandlede bevægelser hører til i kategorien 'opfundne religion', kan de ikke afskrives som blotte *fakes* eller parodireligioner, men må betragtes som ægte religioner (s. 20). Cusack definerer ikke eksplicit religion, men hendes religionsforståelse skinner alligevel igennem, når hun skriver, at religion har at gøre med overbevisende fortællinger (s. 4), og at bogen søger at vise, at mennesker har en tendens til at fascinere af netop de fortællinger, hvor usynlige agenter handler i verden (s. 139). Alle seks behandlede bevægelser rummer da også forestillinger om trans-empiriske væsner, der er i besiddelse af strategisk viden og evner at gribe ind i verden. Religion handler således om postulerede trans-empiriske væsner, men det er for Cusack irrelevant, om folk tror på det postulerede. Hun tager eksplicit afstand fra religionsforståelser, der opererer med 'tro' (belief) som klassifikationskriterium, en tilgang hun opfatter som kristocentrisk (s. 46).

I Cusacks fremstilling af de enkelte grupper bliver det klart, at ingen af dem er *fakes* i forhold til socialitet (de er organiseret, mødes til festivaler) og værdier (fx moderat anarkisme, miljøbevidsthed). Men er det nok til at være en religion? Kan man være en religion, hvis man *faker* sine postulater om overnaturlige agenter? Cusack synes at mene, at det kan man godt, men spørgsmålet drøftes ikke systematisk – hvilket er pågældende, idet beskrivelsen af de enkelte grupper afslører store forskelle i anskuelse. I halvdelen af de behandlede bevægelser (Discordianism, The Church of the SubGenius og The Church of the Flying Spaghetti Monster) er postulerede overnaturlige agenter udtalt satiriske. Tilhængerne af disse bevægelser 'tror' ikke på Eris, "Bob" og det flyvende spaghettimonster, eller sagt på en anden måde: De ontologiserer ikke den narrative verden. Det er helt anderledes i de tre andre bevægelser (The Church of All Worlds, jediisme og matrixisme), hvor folk faktisk hævder eksistensen af fx Gudinden og Kraften. I disse bevægelser har mange medlemmer store kvababelser med deres religions opfundethed og udtænker klassiske legitimationsstrategier, der indplacerer bevægelsen i en tradition eller hævder åbenbaring. Efter min mening kan man ikke uden videre placere disse bevægelser i kategorien 'opfundet religion', så længe kategorien defineres ved vedkendelse af at være opfundet. For den anden gruppe (uden

tro) kan man spørge, om de ikke har mere tilfælles med fankulturer end med egentlig religion.

Man kan være enig eller uenig i Cusacks kategorisering, men ikke desto mindre anser jeg provokationen til refleksion over religionsbegrebet for bogens største styrke. Netop fordi materialet befinder sig på kanten af religionskategorien, men alligevel hævdes at høre med, lægger bogen op til en interessant diskussion af religionsvidenskabelige kernebegreber. Bogen vil være fremragende i undervisningssammenhæng, hvor den vil pirre og ægge de studerende til at argumentere både for og imod de opfundne religioners medlemskab af kategorien religion.

*Markus Davidsen, cand.mag., ph.d.-stipendiat
Afd. for Religionsvidenskab, Arabisk og Islamstudier, Faculty of Arts, Aarhus Universitet
Leids Instituut voor Godsdienstwetenschappen, Leiden Universiteit*